

* Od agitace ke kritice totality

* Čestmír Vejdělek - Návrat z ráje (1960)

Politika, antiutopie

* Rozpad zpohodlnělé společnosti, šílený centrální počítač, zotročení obyvatel, náhrada ideálními dvojníky - detailní líčení mz. civilizace

* Jiří Marek - Blažený věk (1968)

Politická kritika, hnutí odporu

* Státní mašinerie, umlčení nepohodlných, cesty bez návratu

* Úryvky v časopisu Plamen 1966

* Infiltrace robotů do společnosti, netečnost davu, masáž propagandou

* „Člověk, vyráběje automaty, je v nebezpečí, že se stane sám automatem, když si ulehčí myšlení, zautomatizuje je a podřídí se mu.“

* Izolace od západní SF - zejm. USA

Albatros - edice Labyrint

* Ray Bradbury - jako kritika kapitalismu

* Marsyas USA (Světová literatura 1958/2) - seznámení se žánrem

143
Josef Škvorecký, Lubomír Dorůžka, František Jungwirth

* Jaroslav Veis Alexandr Kramer

* (* 1946)

(1946 - 2012)

* Novinář, redaktor, spisovatel, překladatel z angličtiny

* Experiment pro třetí planetu, 1976, 11 VFL pov.

* Pandořina skříňka, 1979

* Evropou obchází strašidlo, 2009 - z 10 pov. 5 SF, 1 alt.h

Spoluautor Všechno je jinak (O. Neff), 1986

* Navazuje na Nesvadbu - spekulativní filozofická SF

* Skepse - ne přímo protirežimní - obecnější - lidský úděl

* Ne dramatický příběh ani vědeckotechnická extrapolace

* SF detektivky, humor

* Důsledky vědeckých experimentů, setkání civilizací...

* Věřohodnost postav a prostředí

* Zpopularizoval Součkovu Přímluvu za budoucnost

Přední
znalec
angloam.
SF
Nová
vlna

Vznik ČS
fandomu

*Cena Karla Čapka

*Parcon

Fandom

*Od 1982

***Výrazná skupina autorů**

*Ivan Kmínek - *Utopie, nejlepší verze*
Ústřední kancelář vesmíru se neozývá

*Jan Hlavička - *Hurá, hřbitov jede*

*Josef Pecinovský - *Abbey Road, Házím ti laso, kamaráde*

*Eva Hauserová - *Hostina mutagenů (1992)*

*Ladislav Szalai, Zdeněk Rosenbaum - *Dvojnásobný dvojník (1983)*

***Specifický přístup k fantastice**

*Reflexe nelákavé současnosti a neradostných vyhlídek na budoucnost
Československa za komunistického režimu

***GROTESKNO, IRONIE, VÝSMĚCH**

* Socialistický „realismus“ X realita

* Ondřej Neff: *„Symbolem epochy by rozhodně nemohl být Conan s krvavým mečem v ruce. Spíš unavený klaun, s polovypitou láhvou zalezlý někde do kouta. Podle toho i sci-fi čtvrté etapy vypadala. Mnohdy to byla parodie na sci-fi, jako náš život byl parodií na život.“*

* Jan Hlavička: *„Chtěl bych psát realistickou SF, realistickou fikci jako protiklad k fiktivnímu realismu, který je kolem nás všude produkován.“*

* Československá dystopie

- * Převažují povídky
- * Pár vybraných aspektů
- * Charakteristické pro dystopii
- * Odkaz na dobovou realitu za komunistického režimu

- * Odkazy ke každodennosti jako jeden z důvodů vysoké popularity
- * Závažné etické problémy + komunální satira
- * Alegorická literatura a science fiction nahrazují sociálně-kritickou literaturu

* Jak vypadá ČS dystopie?

* Základní rysy:

* Ne zobrazení rozsahu a svévolnosti moci, krutost při potlačování vzpoury

* ALE

* Rozbujelá byrokracie

* Bez vnitřního smyslu

* Pouhé přetrvávání

* Ohromující moc úřadů

* Ve většině případů bez historické souvislosti: Jak a za jakých podmínek režim vznikl

* Ivan Kmínek (1953 - 2013)

Absurdita
Výsměch

* Utopie, nejlepší verze

- * Nástup k moci po devastující atomové válce
- * Vytvoření nového člověka
- * Vznešený počáteční motiv ?
- * Smečka rozhádaných úředníků - závist, intriky, malicherná soutěživost, pomluvy
- * Satirické aluze k dobové realitě - záplava byrokracie, dokumentů, měsíčních výkazů...
- * Soutěž mezi pomocným personálem o nejlepší design nového člověka
- * *„Daleko za městem, na kamenité planině poblíž Propasti Výkřiků, jsem našel unavenou starou břízu a na její spodní větev pověsil provaz. Přivalil jsem veliký balvan. Stoupl jsem si na něj. Vložil jsem hlavu do smyčky. Řídkou korunou stromu prosvítal měsíc. ‚Světě!‘ Zvolal jsem a můj hlas se nesl planinou jako Cháronův vzdech. ‚Světě, proč jsi takový?‘ Odpověděl mi jen vítr. Černý vítr, jenž se plazil při černé zemi.“*

* Ústřední kancelář vesmíru se neozývá

* Satira, výsměch byrokracii a její neúčinnosti

* Směs absurdity a závažné hrozby (dotazník)

* **„Zákon profesora Parkinsona”**: *„Instituce, v níž počet zaměstnanců překročí jistou kritickou mez, je nadále zcela vytižena svou vnitřní agendou a nevykazuje žádný styk s okolím. Tvoří uzavřený systém.”*

* *„Všude měli napilno. Seznamy kádrových rezerv. Výhledy k prvnímu první času Jedna. Plány Spontánní intuice a Čiré náhody. Školení uklidových čet na téma Dada a n-realismus při tvorbě n-rozměrných Kosmů. Výkazy aktivity Zvláštního oddělení. Zvláštnosti Oddělení výkazů aktivity. Statistika nálezů ztrát. Statistika ztrát nálezů.”*

* **KONTROLA**

* **Jedinec jako příslovečné kolečko v systému**

* Jan Hlavička

(*1951)

* Více dystopie než satiry

* Všechny oblasti lidského života pod striktní kontrolou

* **Hurá, hřbitov jede!**

* *Dvanáctého listopadu u Mylerů* Rezignace

* *„Středisko se nemýlí. Pavlík sice kreslí hezky, to se mu nedá vzít. Jenže hezky na svůj věk. Třeba je to jen dočasný talent, později by se možná nijak nelišil od svých vrstevníků. Ale jako revizor [...] bude mnohem šťastnější. Pochop, že Středisko to musí vědět mnohem lépe než my, vždyť ho pozorovali celých šest let.“*

* NEURČITÉ ZOBRAZENÍ + ABSOLUTNÍ MOC

* *Hlavou proti vzduchu* Bez minulosti

* *Ryba a host*

* *„Provádění kontroly tarifní kázně cestujících.“*

* *„Pro toho, kdo byl pojízdný, se definitivně vyplatila jízda vozem. Kdo nebyl, určitě dal přednost procházce.“*

* Josef Pecinovský

- * Moc ovládající lidské životy převážně anonymní
- * Absolutní kontrola nad jedinci
- * **Abbey Road**
- * *Vlezla koupelnovým oknem*
- * *(She Came in through the Bathroom Window)*
- * Brutální testování mladých párů proti pokušení
- * *Nos to závaží (Carry That Weight)* Kdo ve skutečnosti řídí společnost?
- * **Házím ti laso, kamaráde**
- * *„Když jsem po minutě vyšel ven, našel jsem ho ještě živého, ale už napůl stráveného tou zelenou příšerou, která ho obtočila jako hroznýš a zvolna měnila dosud pevné tělo v kapalinu, kterou za nechutných zvuků vtahovala do sebe. Kolemstojící dav byl v extázi, teleobjektivy kamer vychutnávaly ty největší detaily Finleyova obličeje i rozkládaných částí těla. Vydržel jsem se na výsledek svého počínání dívat až do konce a bylo zvláštní, že jsem vůbec nic necítil, ani stud. Ostatně zachoval jsem se přesně v intencích zákona džungle, který ve hře na laso platil. Byl jsem stále ještě plnoprávným občanem a udělal jsem jen to, co by v dané situaci udělal každý. Skutečně každý?“*

*Eva Hauserová

* (*1954)

* Novinářka, spisovatelka, překladatelka, feministka

* Molekulární genetika

* **BIOPUNK**

Reakce na kyberpunk

* Katastrofální ekologická situace - nezájem lidí o životní prostředí

* Represe proti punku i ochráncům přírody

* **DYSTOPIČNOST, DĚSIVOST, BEZÚTĚŠNOST**

* Ekologie a feminismus

* *Hostina mutagenů, 1992*

* *U nás v Agónii, 2007* - povídky z 80. let

Reflexe života v reálném socialismu

* Feministická díla, překlady, permakultura

Ivan Adamovič:
„*Hystericky
naléhavé obrazy
zítrka.*“

* Zanedbané prostředí

- * Silné aluze k tehdejší realitě - k systému přehlížejícímu obecné hodnoty a kulturu
- * Vývoj společnosti usilující pouze o dobré bydlo
- * Šedivost, zanedbanost, přehlíženost

* Přízemnost postav

- * Sobectví a krátkozrakost
- * Moc byrokracie, špehující domovníci a udavačští sousedé
- * Prostředí nepřátelské jakékoli osobitosti, kreativitě, jedinečnosti
- * Průměrnost + účelová slepota → pohodlný život
- * Bez povědomí o širším kontextu

* Bez hrdinů

- * Postavy jsou součástí systému
- * Slepá poslušnost - většinou bez vyjádření pochybností o oprávněnosti příkazů
- * Vykročení z řady - typicky z čiré nutnosti
 - zapletení do bizarní či přímo nepřátelské situace - nutnost jednání
- * Výjimečně - krok ke změně vychází z náhlého podnětu
- * Nesnaží se o změnu systému ani o zprostředkování pochopení situace mezi ostatní

* Jediný hrdina

- * Martin Larden (*Utopie, nejlepší verze*)
- * Hezký, čestný, udatný
- * Naprogramování lidí pro šťastný život
- * Role sociálních buřičů
- * Hledání pravdy navzdory všemu - ve skutečnosti test fyzické a duševní způsobilosti

* Ondřej Neff

Akčnost Brutalita

- * (* 1945) **ASTON** *Doba se změnila a já k ní dodal děj.*
- * Syn Vladimíra Neffa - spisovatel (*Sňatky z rozumu, Královny nemají nohy...*), scénárista, překladatel převyprávění
- * Novinář, vydavatel: *Neviditelný pes, DigiNeff.* Jules Verne
- * Spisovatel - *Jádro pudla, 1984 - Pán země, 2015* Dobrodružství
- * *Honba za tajemstvím nevyzpytatelného Virgila Adriana pokračuje. Naši hrdinové, tajný agent James Maukler a detektiv Fix spolu s malým Markem Davenportem a neohroženou slečnou Hortenzií Winthorповou, se ocitnou uprostřed nejčernější Afriky. Zde už Adrianovi spadla maska a je zřejmé, že jsou v rukou zločince, nebo ještě hůře - v rukou šílence. Když pak podniknou marný pokus o útěk a jsou na hranici života a smrti, napadne je, že hůř už být nemůže. To jsou však na omylu. Může být daleko hůř a čeká je dobrodružství, jaké ještě žádný člověk nepodstoupil. Tajemství pěti světadílů tvrdě odolává pokusům o jeho rozluštění!* Pro mládež Spád
- * Poselství pro Agla Mathona
- * Tma, 1999 Tma 2.0, 2007 - postapokalyptický román Nadhrdina

* *Něco je jinak, Všechno je jinak*

* *Tři eseje o české sci-fi - dvě cesty autora SF*

* **5 etap české fantastiky**

1. Fantastika staré doby

Do začátku 20. stol.

2. Fantastika ve stínu války

Do 1948

3. Od propagandy k filozofické spekulaci

Do 1968

4. Vznik subkultury

Do 1989/zač. 90. let

5. Současný stav

Středověké násilí, morové rány, hladomor - to vše se může kdykoliv vrátit.

Stačí, aby elektrina přestala pracovat tak, jak jsme zvyklí. Udělá to „cvak“ a tma brutální zběsilosti překryje naše životy.

(...) Jaký osud jim romanopisec připravil? Můžete se spolehnout - strašlivý, ostatně jako všem lidem, které uvrhl s chladnokrevnou brutalitou do pekelného kotle světa tmy.

Rozhlasové hry, autorský komix *Pérák*

Aktivita ve fandomu

157

* František Novotný

* (* 1944)

* *Legenda o Madoně z Vrakoviště*, 1983 - 1. místo v CKČ

Roboti - jejich sebeuvědomění, místo ve společnosti

* Aktivní člen fandomu od 1983

* *Nešťastné přistání*, 1988 - sbírka povídek, cenzura nakl. zkrátila

* Frank N. Skipper

Reakce na přívál fantasy pro r. 1989

* *Dlouhý den Valhaly*, 1994

Původně míněno jako parodie

* 6 dílů - poslední 2007

Spisovatel
Tramp písničkář

* Jaroslav Velinský (1932 - 2012) Kapitán Kid

* *Engerlingové*, 1995

sci-fi, sociální (anti)utopie, černý humor - ojedinělost

* *Kontinent neomezených možností*,¹⁵⁸ *Fialky pro královnu....*

S
F
d
e
t
e
k
t
i
v
k
y

* Fantastický obrat po Sametové revoluci

- * Otevření knižního trhu
- * Možnost vydat dosud zakázané texty + nakladatelství jedné knihy
- * Záplava SF angloamerické produkce
- * Hlad po textech mimo východní blok
- * → nezáměr o domácí tvorbu
- * → publikování pod pseudonymy
 - Adam Andres ← Veronika Válková
- * Rozšíření fantasy
- * Devalvace hodnot - Pán prstenů a Conan
- * **OHROMNÝ NÁRŮST POPULARITY FANTASY**
- * Harry Potter - celá generace čtenářů
- * Stmívání a spol.? Adolescentní upíři? Vlkodlaci? Jednorožci?

Wetemaa

RETRO Prsten socialismus nezničí!

Jde o další útok proti socialistickému zřízení. Říše zla, z níž se valí popel a dým, je průhledně umístěna na východě, obrazem dělnické třídy, která jednotná v potu tváře buduje těžký průmysl, mají být odporní a zlí skřeti. Samozřejmě, že synáček z buržoazní rodiny nemůže vidět na těžké práci nic krásného a povznášejícího. Obyvatelé západu – země oplývající mlékem a strdím –

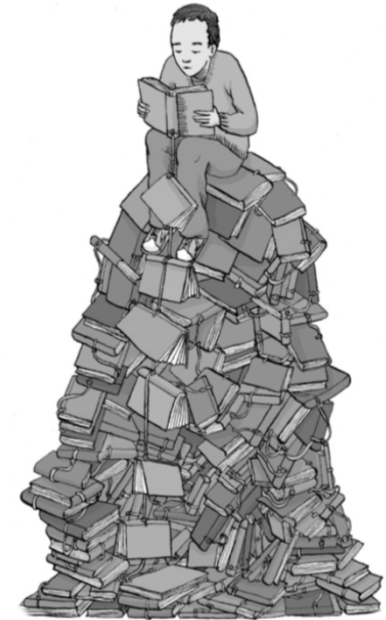

elfové (neboli aristokracie), lidé (buržoazie) a hobiti (statkáři) žijí naopak v blahobytu (aniž je vysvětleno, odkud jej získávají) a jedině, co je trápí, je „hrozba“ z východu. „Síly dobra“ zde představuje sbírka představitelů těchto reakčních kruhů, jejichž ruce se nikdy nedotkly pořádné práce. Jejich vůdcem je Gandalf, šířitel zpátečnické ideologie, s jejíž pomocí udržuje obyvatelstvo v nevědomosti a strachu před pokrokem (...). Není pak divu, že Saruman, zastánce utlačovaných a přítel pokroku, je prohlášen za zrádce a jeho sídlo je zničeno bojůvkou fanatických zpátečníků. Když pak šíří socialismus v Kraji, je chycen a bez soudu potrestán hobity, podporovanými a placenými kapitalistickou mocností Gondorem. (...) Ale socialismus se naštěstí nedá zničit hozením jakékoli své relikvie, i té nejposvátnější, do ohně. Drž se, Mordore, obklíčený nepřátelskými reakčními sousedy!

*Recenze na knihu Pán prstenů
v Rudém právu z roku 1977*

* Čtenáři fantastické literatury

- * Přesycení nabídkou - klesající náklady titulů
 - * 80. léta - cca 40 000 stálých čtenářů SF - kupují vše
 - * Náklady populárních děl (A.C. Clarke) - až 100 000
- X
- * Během pěti let vyšlo několik set titulů SF (angloam.)
 - * Náklady klesají - 5000 výtisků
 - * Nárůst čtenářů - vyžadují „svou“ fantastiku
 - * Preference dobrodružně-romantické a akční literatury

- * Bludný kruh → poptávka po zábavné literatuře →
reakce trhu a autorů → výchova čtenářů zábavné literatury
- * Zdeněk Rampas: Bod zlomu - česká SF před rokem devadesát a po něm aneb „Ale co tedy vlastně budeme psát?“

* Science fiction x fantasy

* Jak čtou elitní čtenáři (2011 a 2014) 2. nejoblíbenější spisovatel

* Science fiction ← 2.5 %

* Fantasy ← 10 %

* Nejoblíbenější román

* 2011 - každý třetí

* 2014 - 3 z 188 respondentů

3.

Proč fantasy?

Po Tolkienovských epigonech posun
k fantasy se slovanskými motivy

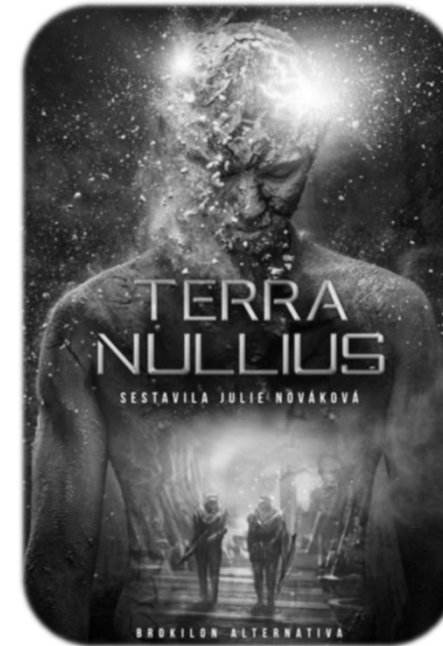
* Novost

* Přesycenost technikou - neznalost kontextu

* Čtenářská přitažlivost - historizující¹⁶² kulisy - larpy, hry...

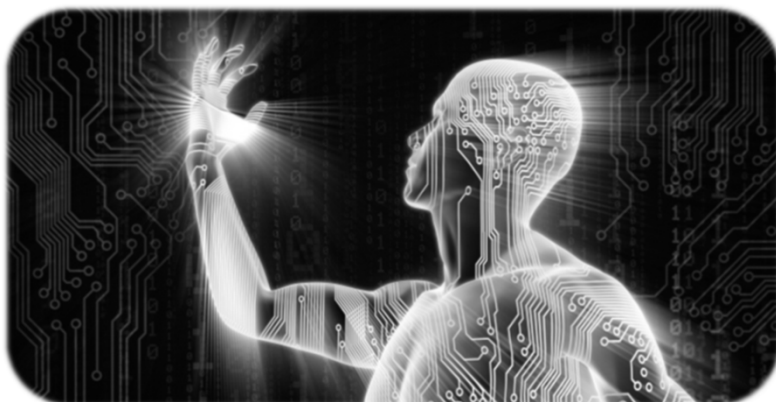
*Hard SF žije!

- * Julie Nováková - autorka, překladatelka,
- * popularizátorka, editorka
- * <https://www.julienovakova.com/cs/>
- * Cyklus Blíženci (2015)
- * Světy za obzorem (2018)

- * Hanuš Seiner - Terra nullius (Strange Horizons), Hexagramaton (The Year's Best Science Fiction and Fantasy, 2018 Edition)

Biologická science fiction - transhumanismus/posthumanismus

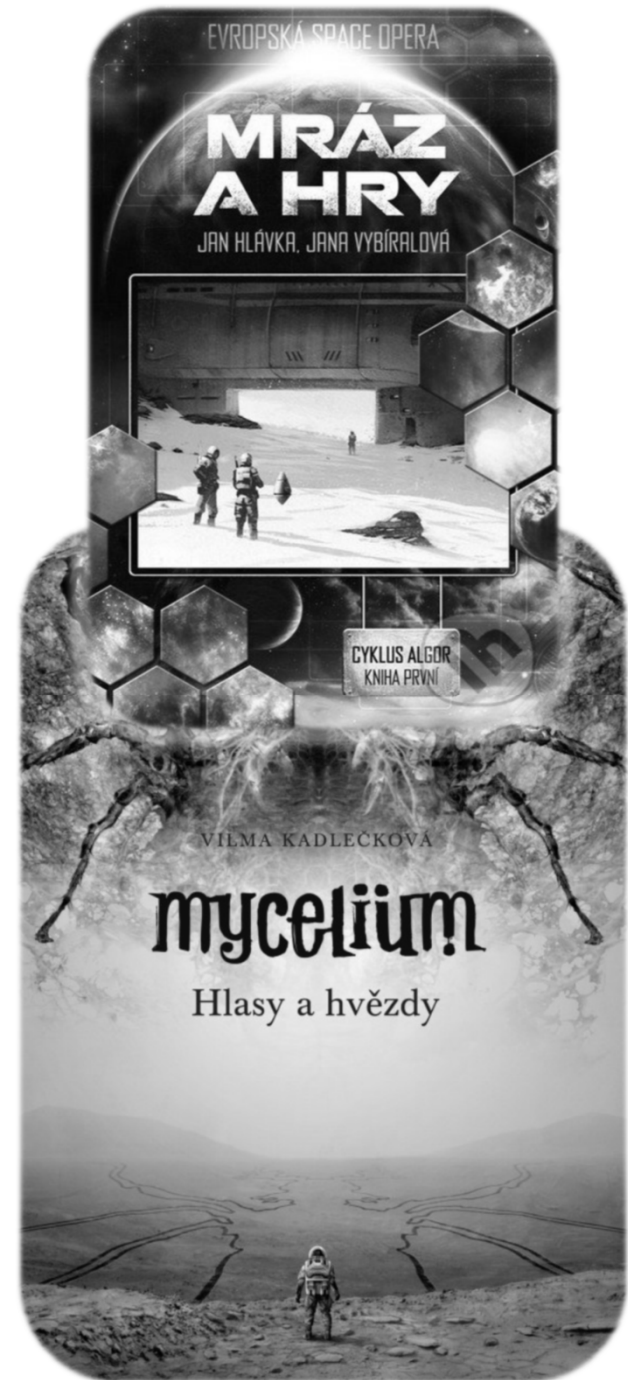

„Co znamená být lidmi?
A jak dlouho jimi ještě zůstaneme?“

* Česká space opera

- * Jan Hlávka, Jana Vybíralová: *Algor*
- * Provázání dějových linií, vesmírný prostor,
- * Lidští hrdinové

- * Vilma Kadlečková: *Mycelium*
- * Věda a technologie jako platforma
- * Náboženství, mystika
- * Mimoszemské, skutečně cizí civilizace
- * Na zemi
- * Ironie, nadhled
- * Živoucí postavy

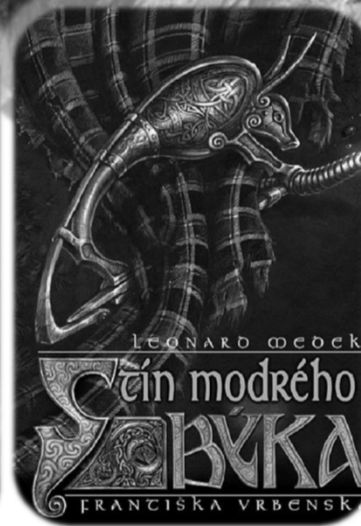
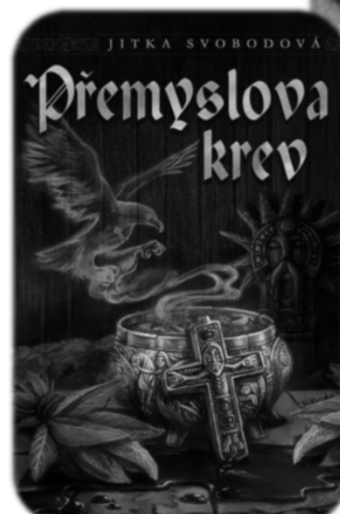

*Tváře české fantasy

- * Historická
- * Juraj Červenák, Jaroslav Mostecký,
- * Ladislav Medek, Františka Vrbenská,
- * Jitka Svobodová...

- * Městská
- * Pavel Renčín, Ondřej Netík,
- * Dana Rusková..

- * Wetemaa - Veronika Válková
- * 1992

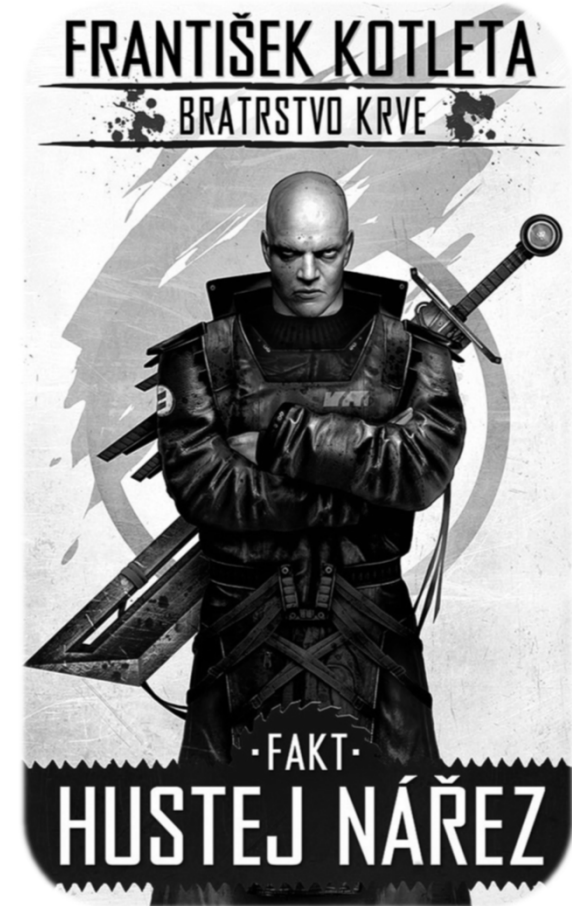

* Akční fantastika

- * Jiří Kulhánek, Jiří Pavlovský, Štěpán Kopřiva,
- * František Kotleta (Leoš Kyša)...
- * Bratrstvo Krve: Hustej nářez, Fakt hustej nářez, Mega hustej nářez...

- * Fantastika spotřební, akční.
- * Drsné hlášky, střílení, zabíjení, takřka nesmrtelní protagonisté, čím dál silnější nepřátelé, obrovská nadsázka a černý humor

- * Nacionalismus v české fantastice (*Nad českými zeměmi slunce nezapadá*)

*Co by, kdyby...

